

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5-81-71>

УДК 378.015.3.016:159.923-057.87

Вінтюк Ю.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАГІСТРІВ-ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті наведено інформацію про розробку перспективного підходу до формування мотивації професійної діяльності у магістрів-психологів. Здійснений огляд наукових публікацій за обраною темою; з'ясовано тематику та підходи до формування професійної мотивації. Розглянуті особливості формування професійної мотивації з позицій різних підходів. Наведено особливості використаного підходу до формування мотивації професійної діяльності у майбутніх фахових психологів. Висвітлено специфіку залучення магістрів-психологів до формування у них мотивації професійної діяльності. Подано інформацію про зміст спеціалізованого курсу, при викладанні якого було використано запропонований підхід до формування професійної мотивації у магістрів-психологів. Зроблені висновки з проведеної роботи і намічені перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Ключові слова: навчальний процес, підготовка майбутніх фахових психологів, формування фахової компетентності, формування професійної мотивації.

Vyntyuk Yuriy

National University "Lviv Polytechnic"

FORMATION OF MOTIVATION FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES IN MASTER-PSYCHOLOGISTS

Summary. The article provides information on the development of a promising approach to the formation of motivation of professional activity in master psychologists. A review of scientific publications on the selected topic; topics and approaches to the formation of professional motivation are clarified. Features of formation of professional motivation from positions of different approaches are considered. The peculiarities of the used approach to the formation of motivation of professional activity in future professional psychologists are given. The study consisted in an attempt to develop and implement a promising approach to the formation of motivation for professional activity, which would combine existing knowledge, skills and abilities, based on the requirements of professional training of future professional psychologists. It is proposed to use the training of personal causality in the training of future professional psychologists in teaching masters the course "Motivation of development, behavior and activities of the individual" as well as in their pedagogical practice, and showed good results; therefore can be recommended for implementation. Approbation of the proposed approach, with the use of training of personal causality in the training of future professional psychologists allows you to organize the learning process in such a way that students will be most involved in the process of mastering certain training courses. This allows them to actively shape their motivation to achieve proper professional and teaching skills, and consequently, high competitiveness in the labor market. The expedient sequence of carrying out research, both giving and processing of the theoretical material, and its practical component is resulted, is given in work. The specifics of involving masters-psychologists in the formation of their motivation for professional activity are highlighted. The information on the content of the specialized course is given, at teaching of which the offered approach to formation of professional motivation at masters-psychologists was used. The conclusions from the carried-out work are made and prospects of the further researches in this direction are outlined.

Keywords: educational process, training of future professional psychologists, formation of professional competence, formation of professional motivation.

Постановка проблеми. Забезпечення формування необхідного рівня конкурентоспроможності майбутніх фахівців з вищою освітою вимагає впровадження сучасних підходів до організації навчального процесу і відповідних методів викладання. Вирішення даної проблеми набуває особливої актуальності з огляду на те, що майбутнім фахівцям доведеться працювати в умовах конкуренції у ринкових умовах. Сказане повною мірою стосується також навчання майбутніх фахових психологів, оскільки сучасний рівень їхньої підготовки далекий від бажаного та потребує серйозного вдосконалення. Необхідність розгляду даного аспекту проблеми підготовки майбутніх фахових психологів у ВНЗ зумовлює актуальність проведення відповідного дослідження.

Мета роботи: розробити перспективний підхід до формування професійної мотивації у магістрів-психологів.

Завдання дослідження:

- здійснити огляд наукових публікацій за обраною темою; з'ясувати тематику та підходи до формування професійної мотивації;
- розглянути особливості формування професійної мотивації з позицій різних підходів;
- висвітлити специфіку залучення магістрів-психологів до формування професійної мотивації;
- зробити висновки з проведеної роботи і намітити перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Дана робота є продовженням попередніх досліджень, з формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів, які були опубліковані раніше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед праць за темою дослідження варто відзначити, передусім, наступні публікації вітчизняних і закордонних вчених: В.К. Вілюнаса [1],

Д. Готліба [2], О.С. Гребенюка [3], Л.І. Дунця і О.В. Дунець [4], С.С. Занюка [5], Н.Г. Іванової [6], Є.П. Ільїна [7], Г.В. Капосльоза і В.О. Капосльоз [8], Н.М. Лісовця [9], В.А. Літинської і І.В. Мельника [10], І.В. Ляшенко [11], Л.Б. Лук'янової [12], А. Маслоу [13], О.А. Мірошниченка [14], І.В. Нікітіної і В.В. Мартича [15], Т.В. Новожилової [16], О. Пінської [17], С.А. Єрохіна зі співавторами [18], А.Д. Сафіна [19], Н.М. Сиска [20], В.М. Сича [21], Х. Хекхаузена [22], В.І. Чиркова [23], П.М. Якобсона [24] та деякі інші.

У цих працях детально розглянуті питання сутності мотивації професійної діяльності та її особливостей; наведено відомості про сучасні теоретичні пошуки в цьому напрямку; висвітлено основні проблеми, що постають при вивченні особливостей формування мотивації до професійної діяльності; подано інформацію про методологію та методи дослідження професійних мотивів; висвітлено прикладний аспект застосування цих знань; розглянуті шляхи подолання труднощів, що виникають при формуванні мотивації до професійної діяльності, а також стан сучасних досліджень у даному напрямку. Одержана в результаті проведення огляду публікацій за темою роботи інформація використана при організації та проведенні власного дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що основні підходи до формування професійної мотивації у майбутніх фахівців у наявній науковій літературі з даної тематики висвітлені достатньо повно, інформації про те, як саме доцільно, оптимальним чином, реалізувати цей процес у студентів-психологів, ані викладу досвіду подібної роботи, не знайдено. Оскільки наявні відомості не дають цілісної картини явища, яке розглядається, видається доцільною розробка відповідного спеціалізованого курсу, який дозволив би не лише надати майбутнім фахівцям необхідні теоретичні знання, але й практичні навички формування мотивації до професійної діяльності. Дана обставина змушує до проведення самостійного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведене дослідження полягало у здійсненні спроби виробити та реалізувати перспективний підхід до формування мотивації професійної діяльності, який би дозволив поєднати наявні знання, вміння та навички, виходячи з вимог професійної підготовки майбутніх фахових психологів, а також враховував їх особистісні якості та наявні запити. У роботі максимально використано наявний досвід викладання, при реалізації запропонованого підходу ставилося завдання наблизити наукові теорії до повсякденної практики викладацької діяльності. У запропонованому дослідженні передбачено як аналітичну, так і практичну складову; воно організовується викладачем, проте реалізується з максимальним можливим залученням студентів, що передбачає максимальне розкриття і використання їхнього особистісного потенціалу. Розроблений підхід апробований при викладанні навчального предмету «Мотивація розвитку, поведінки і діяльності особистості» магістрам, які навчаються за спеціальністю «Психологія», на 1-му курсі магістратури в Національному університеті «Львівська політехніка».

В основу перспективного підходу до формування мотивації професійної діяльності під час викладання спеціального курсу покладено наступні міркування. Важлива особливість мотивації людини – прагнення змінювати оточення у бажаному напрямку, бути активним суб'єктом, причиною того, що відбувається. В такому випадку формування мотивації розглядається як розвиток відчуття особистісної причинності, тобто відчуття того, що особистість сама є причиною та джерелом власної поведінки.

Дослідник мотивації Роберт де Чармс встановив, що прагнення бути причиною власних дій – провідний принцип, який пронизує різноманітні мотиви, зокрема, і мотивацію досягнення. Відповідно, він виділяє два типи особистості: «джерела» (тобто самобутні особистості) і «пішаки» (тобто несамостійні); приналежність до них визначає особистісну причинність як ініціацію індивідом поведінки з наміром викликати зміни у своєму оточенні [5, с. 180–181].

Переживання особистісної причинності включає такі складові:

- розуміння своїх сильних і слабких сторін;
- впевненість в ефективності власної діяльності;
- визначення конкретної форми поведінки, яка б дозволила досягнути бажаних результатів;
- прийняття на себе відповідальності за власні дії та їхні наслідки.

Відповідно до цього, відчуття власної ефективності, переживання особистісної причинності є потужним мотиваційним чинником.

Згідно з даним підходом, якщо людина починає цілеспрямовано діяти, то сприймає і відчуває себе суб'єктом свого наміру та власної активності; вона є причиною, джерелом поведінки і змін в оточенні – ці відчуття та саму людину, яка їх відчуває, позначають терміном «джерело». Їй притаманне переживання особистісної причинності, тобто відчуття того, що сили, котрі впливають на все, що відбувається з нею і довкола, містяться у ній самій. Індивіди іншого типу – «пішаки», відчувають себе знаряддям зовнішніх сил, які спонукують їх до дій; а себе сприймають об'єктами, що підпорядковуються зовнішньому примушуванню.

Видається перспективним використати названий потужний мотиваційний чинник у підготовці майбутніх фахових психологів. Дана обставина набуває особливої значущості з огляду на необхідність впровадження у навчальний процес у ВНЗ сучасних, ефективних методів викладання. Використання тренінгу особистісної причинності відкриває для цього чималі можливості.

Необхідно відзначити, що стандартні методи навчання для проведення даного тренінгу непридатні: адже неможливо вчити людей, що вони повинні робити, щоб стати «джерелами», оскільки за такого директивного навчання сам викладач починає ставитися до них як до «пішаків», і цим формує їх саме такими. Відтак, тренінг особистісної причинності повинен бути тренінгом не директивним; тобто викладач-керівник тренінгової групи повинен змінити власне ставлення до її учасників, і ставитися до них як до «джерел», тобто суб'єктів діяльності [5, с. 196].

Зі сказаного слідує, що студенти при проведенні тренінга не повинні відчувати себе школярами, яким викладач надає всю необхідну інфор-

мацію в готовій формі, і задає певні завдання. Натомість вони самі повинні бути максимально задіяні в процесі здобуття необхідних знань, із певного навчального предмету. Реалізувати це практично неможливо при підготовці студентів на бакалаврському рівні вищої освіти. Але зовсім інші умови складаються при підготовці фахівців на рівні магістратури: вони вже мають фах психолога-бакалавра, а підготовка в магістратурі дозволяє їм викладати психологію. Отже, після опанування навчального курсу «Психологія і педагогіка вищої школи, методика викладання психологічних дисциплін» складаються сприятливі передумови для проведення тренінгу особистісної причинності.

Відповідно до вказаного, психологи-магістри можуть не тільки самостійно підготувати матеріал як для проведення занять, так і проводити їх, у відповідності з навчальною програмою певного предмету. При цьому вони повинні максимально задіяти не лише наявні знання та вміння, але й особистісні потенції; що потребує формування належної мотивації, взяття на себе відповідальності за одержаний результат. Апробація тренінгу особистісної причинності при підготовці майбутніх фахових психологів була здійснена при викладанні магістрам курсу «Мотивація розвитку, поведінки і діяльності особистості» а також при проходженні ними педагогічної практики, і показала хороші результати; тому може бути рекомендована до впровадження.

Як свідчить досвід апробації, застосування тренінгу особистісної причинності при підготовці майбутніх фахових психологів дозволяє організувати навчальний процес таким чином, що слухачі будуть самі максимально задіяні в процесі опанування певних навчальних курсів, а це дозволяє активно формувати їхню мотивацію досягнення належної професійної та викладацької майстерності, а відповідно, і високої конкурентоспроможності на ринку праці. Вироблена доцільна послідовність проведення дослідження, як подача теоретичного матеріалу, так і його практична компонента, в скорочено, наведена далі.

Аналітична частина формування професійної мотивації. Для початку необхідно відзначити, що слухачі не вперше слухають курс про мотивацію. Раніше, під час навчання на 2-му курсі, вони опанували навчальний предмет «Психологія мотивації»; тобто початкові знання у даній сфері у них вже є. Відтак даний курс не є ознайомчим, а передбачає надання поглиблених знань із психології мотивації.

Розпочинати вивчення курсу доцільно з огляду одержаних раніше знань про предмет розгляду. Далі послідовно розглядаються питання: актуальність вивчення особливостей мотивації, професійної зокрема, її сутність і призначення, роль в опануванні професією, прояви, значення у професійній діяльності та ін. Причому викладач лише робить вступ до курсу, намагається задіяти мотивацію слухачів, відтак пропонує їм самим долучитися до викладання цього навчального курсу. Оголошуються теми курсу, ставляться завдання та вимоги щодо підготовки та проведення лекційних і практичних занять тощо. Слід відзначити, що робоча навчальна програма з даного курсу наявна: розроблена і затверджена, лекції

написані, практичні розроблені, – все це і необхідна супутня навчальна інформація розміщена у «Віртуальному навчальному середовищі» закладу та доступна слухачам курсу. Однак, їм надана певна самостійність у висвітленні питань із кожної теми, проведення практичних та ін., тобто кожен слухач має можливість проявити творчість, показати власні фахові знання, задіяти наявні вміння, проявити власну індивідуальність тощо. Все це зацікавило магістрів, деякі з них відразу погодилися підготуватися і провести наступне заняття; після узгодження всіх підготовчих питань можна розпочинати опанування передбаченого навчальною програмою матеріалу.

Як і при викладанні інших курсів, ознайомлення з різними поглядами до висвітлення питань і відомими підходами, поступово, в міру розгляду кожної теми, набуває дискусійного характеру. При розгляді положень особливостей професійної мотивації і її формування заохочуються спроби з'ясувати думку про кожну з них, ступінь обґрунтованості та перспективності застосування на практиці тощо. За основу курсу було взято актуальний у даний час підручник, що відповідає вимогам до підготовки психологів [5], враховуючи чинні вимоги в зміст викладу було внесено певні зміни. Таким чином в аналітичній частині дослідження зі студентами було опрацьовано наступні теми, а в кожній з них розглянуто перелічені питання.

Тема 1. Структура й особливості мотивації. *Мотив і мотивація. Стійкі та ситуативні фактори мотивації. Процесуальний і результативний компоненти мотивації. Мотивація як чинник успіху діяльності. Мотивування. Мотивування і захист свого «Я». Мотиви і цілі. Спонукальний вплив цілей. Співвідношення мотивів і цілей. Вплив чітко визначених цілей на ефективність діяльності.*

Тема 2. Види та ієрархія мотивів. *Види мотивів. Мотив самоствердження. Мотив ідентифікації з іншою людиною. Мотив влади. Процесуально-змістові мотиви. Мотив саморозвитку. Мотив досягнення. Просоціальні мотиви. Негативна мотивація. Ієрархія мотивів. Потенційні і чинні мотиви.*

Тема 3. Мотивація і механізми психологічного захисту особистості. *Природа і функції психологічного захисту. Зв'язок психологічного захисту з ідеалізованим образом «Я». Витіснення. Регресія. Раціоналізація. Сублімація. Ідентифікація. Проекція. Інтроєкція. Заміщення. Уява. Денеграція. Психологічний захист і дезадаптація особистості.*

Тема 4. Ситуативна динаміка мотивації. *Системи напруження в моделі особистості. Розвиток внутрішньоособистісних сфер. Квазіпотреби. Замісна діяльність. Психічне перенасичення. Часова перспектива. Рівень домагань. Залежність сили мотивації від психологічної відстані до мети.*

Тема 5. Процесуальна мотивація. *Зовнішня та внутрішня (процесуальна) мотивація. Фактори процесуальної мотивації. «Відчуття потоку». Самоствердження як принцип процесуальної мотивації. Підкріплення і процесуальна мотивація. Вплив зворотного зв'язку на формування процесуальної мотивації. Приклад вчителів і формування процесуальної мотивації.*

Тема 6. Мотивація допомоги. *Ситуативні чинники надання допомоги. Оцінка співвідношення витрат і користі. Дифузія відповідальності. Вплив соціальних норм на просоціальну поведінку. Співпереживання й імовірність надання допомоги. Мотиваційна концепція С. Шварца.*

Тема 7. Мотивація агресії. *Теорії агресії. Теорії потягів. Фрустраційна теорія агресії. Теорія соціального навчання. Теорія Л. Берковіца. Гіпотеза катарсису. Норма відплати і помсти. Самовиправдання агресивних дій. Про- і антисоціальна агресія. Інструментальна та ворожа агресія. Ситуативні фактори агресивної поведінки. Атрибуція намірів. Очікування помсти за агресивну поведінку. Ключові подразники, які сприяють агресії. Задоволення результатом агресії.*

Тема 8. Мотивація влади. *Прагнення до влади в мотиваційній системі особистості. Егоцентрична і соціоцентрична влада. Інструментальна та внутрішня мотивація влади. Влада, афіліація і досягнення. Ерозія влади. Зростання прагнення до влади в міру її реалізації. Засоби влади. Реалізація влади. Сфери використання влади. Теорії мотивації влади.*

Тема 9. Негативна мотивація і покарання. *Негативна мотивація. Виникнення негативної мотивації. Форми негативних санкцій. Чинники мотиваційного впливу покарання. Залежність мотиваційного впливу негативних санкцій від стадії соціалізації. Поєднання покарання з позитивним підкріпленням альтернативної поведінки. Сила покарання і потреби особистості. Психологічний механізм дії покарання. Вади покарання як мотиваційного впливу.*

Тема 10. Мотивація досягнення. *Мотивація досягнення й успіх у діяльності. Мотивація і мотив досягнення. Очікування успіху. Вплив значущості успіху на силу мотивації досягнення. Категорії мотивації досягнення. Тренінг мотивації досягнення. Теоретичні концепції розвитку мотивації досягнення. Процедури активізації мотивації досягнення. Етапи засвоєння мотиву досягнення. Психолого-педагогічні ефекти тренінгу мотивації досягнення.*

На завершення теоретичного викладу варто також розповісти як про проблему цілеспрямованого формування професійної компетентності особистості, так і роль набутого в результаті досвіду для кожної особи; а ще про специфіку її проявів при виконанні різних видів діяльності, професійної зокрема. На цьому аналітичну частину можна завершити; значно більші можливості для реалізації дослідницького підходу та формування мотивації до професійної діяльності у майбутніх фахових психологів дає його практична частина.

Практична частина формування професійної мотивації. Необхідність її розробки і впровадження зумовлена тим, що навіть після ознайомлення з наявними знаннями з лекційного курсу слухачі зустрічаються з чималими труднощами, наприклад, при спробі долучитися до формування мотивації, власної професійної зокрема. Для подолання виявлених труднощів майбутнім психологам запропоновано низку завдань, поданих у міру зростання їхньої складності. Магістри максимально задіяні у процесі підготовки і проведенні практичних занять; короткий зміст їх наведено далі.

1. На занятті передбачено виконати запропоновані тести і оцінити власну мотивацію досягнення успіху та уникання невдач. Для діагностики мотивації досягнення використано тест-опитувальник мотивації досягнення А. Меграбяна (або його модифікацію М.Ш. Магомет-Емінова); для оцінки мотивації до уникнення невдач використано методіку Т. Елерса. Слухачам потрібно провести обрахунок одержаних результатів, одержані дані інтерпретувати і зробити висновки з проведеної роботи; одержані дані оголошуються і обговорюються.

2. Попередньо слухачам курсу запропоновано провести спостереження за основними подіями і проявами власної поведінки протягом дня і навести міркування про це. На занятті необхідно скласти перелік основних проявів поведінки і діяльності; вказати, якими мотивами був обумовлений кожний із них. Охарактеризувати кожен із вказаних мотивів з позицій їх основних особливостей; вказати, якими вимогами зумовлено їх формування; як вказані мотиви були сформовані, а також в яких умовах вони актуалізувалися. Назвати, які завдання вирішувалися при реалізації кожного з мотивів та проявів поведінки, на вирішення якої проблеми чи досягнення якої мети спрямовані.

3. Магістрам запропоновано навести приклади найкращих мотиваційних книжок, які їм доводилося прочитати (з числа художніх, науково-популярних, документальних тощо, крім фахової літератури). Навести міркування з приводу: Чому наведені книжки впливають на формування мотиваційної сфери читачів? Що є спільного у всіх цих книжках? У чому між ними є значні відмінності? Навести коротку характеристику кожної з наведених книжок, прочитавши яку, захотілося би її прочитати. Вказати, як вплинула на них ця та інша мотиваційна література. Чи сприяла формуванню мотиваційної сфери? Яким чином? Які ще книжки такого спрямування вони хотіли би прочитати?

4. Потрібно навести приклади найкращих мотиваційних кінофільмів, які присутнім доводилося переглядати (з числа художніх, науково-популярних, документальних тощо). Сформулювати міркування з приводу: Чому наведені фільми впливають на формування мотиваційної сфери глядачів? Що є спільного у всіх цих фільмах? Чи є між ними є значні відмінності та у чому вони полягають? Скласти коротку характеристику кожного з наведених фільмів, прочитавши яку, захотілося би його подивитися. Як вплинули глядачів ці та інші мотиваційні фільми? Чи сприяли формуванню мотиваційної сфери? Яким чином? Які ще фільми такого спрямування варто подивитися?

5. Навести приклади найважливіших людей, яким доводилося протягом життя перебувати в числі кумирів, крім фахових психологів. Навести міркування з приводу: Чому такі люди впливають на формування мотиваційної сфери їхніх прихильників? Як саме і чому це відбувається (або не відбувається)? Що є спільного у всіх цих людях? За що їх поважають і захоплюються ними інші? У чому між ними є значні відмінності? Подати коротку характеристику для кожного з наведених кумирів, прочитавши яку, захотілося

би їх поважати, захоплюватися ними, дізнатися про них більше тощо. Як вплинули на інших ці та інші особи, з числа популярних кумирів? Чи сприяли формуванню вашої мотиваційної сфери? Яким чином? Які ще особи також є потенційними кумирами?

6. Присутнім запропоновано поміркувати над тим, що сприяло формуванню мотивації до вибору професії професійного психолога. Навести свої міркування з приводу: коли почали задумуватися над вибором своєї майбутньої професії? Які варіанти розглядалися? Які саме чинники зумовили вибір? Хто вплинув на вибір професії і яким чином? Які пропонувалися альтернативні варіанти? Як батьки сприйняли і чи схвалили зроблений вибір? Які книжки (художні, науково-популярні, документальні та ін., крім підручників і наукової літератури) вплинули на формування інтересу до професії психолога? Які кінофільми чи телепередачі, зокрема, психологічного спрямування, вплинули на формування мотивації до вибору професії фахового психолога? Які види занять сприяли формуванню професійних інтересів, схильностей і мотивів до вибору професії психолога? Коли саме ви прийняли рішення набутти фах психолога? Наскільки усвідомленим і обґрунтованим був зроблений вибір?

7. Слухачам запропоновано поміркувати над тим, яких змін зазнала їхня мотивація до роботи фаховим психологом протягом навчання у ВНЗ, і за рахунок чого це відбулося, та навести думки з приводу цього. Охарактеризувати, наскільки сформованою була мотивація до вибору професії фахового психолога на початку навчання у ВНЗ за спеціальністю «Психологія»? Хто з психологів, його життя, біографія, дослідження, здобутки і досягнення найбільше вплинули на формування професійної мотивації протягом навчання? Яка саме навчальна і наукова література мала найбільший вплив на формування фахового становлення протягом навчання, зокрема, на розвиток мотивації до роботи за обраним фахом? Хто з викладачів найбільше долучився до процесу фахового становлення за час навчання за спеціальністю «Психологія» і яким чином? Крім навчання різним дисциплінам, хто і як намагався формувати професійну мотивацію? А що найбільше перешкоджало цьому? Оцінити, в якому стані перебуває професійна мотивація на час завершення навчання.

8. Дослідження мотивації допомоги. На занятті влаштовано показ фільму «Заплати іншому»; за результатами спостереження необхідно скласти психологічну характеристику мотиваційної сфери головного персонажу. Про яку мотивацію йдеться у хлопчика і його послідовників? Як це проявляється? Які має наслідки? Запропоновано навести свої міркування з приводу того, як формуються такі мотиви і мотивація та як вони впливають на прояви життєдіяльності особистості, зокрема, визначають її подальше життя.

9. Дослідження мотивації до наукової діяльності, і розвитку, у зв'язку з цим, вольової сфери. На занятті показано фільм «Кон-Тікі»: за результатами спостереження запропоновано скласти психологічну характеристику мотиваційної сфери головного персонажу. Які домінуючі мотиви його вчинків? Навести свої міркування з приводу

того, як формуються та проявляються такі мотиви та мотивація й як впливають на прояви життєдіяльності особистості.

10. Запропоновано висловитися з приводу того, яке враження склалося від освоєння даного навчального курсу. Потрібно оцінити лекції з даного курсу та особливості їх викладання, наскільки вони наповнені сучасною й актуальною інформацією для майбутнього фахового психолога. Як можна оцінити практичні заняття з даного курсу? Наскільки вони є важливими для формування мотиваційної сфери професійних психологів? Оцінити їх сильні і слабкі сторони. Чи можна розглядати практичні заняття (з використанням цих завдань) як альтернативу тренінгам? Оцінити методiku проведення занять із даного курсу. Чи дійсно це сприяє формуванню професійної мотивації слухачів? Навести свою оцінку даного курсу, висловити побажання щодо його вдосконалення.

Стосовно результату вивчення даного курсу, із застосуванням запропонованого підходу, варто відзначити наступне. Майбутнім фахівцям наочно продемонстровано зв'язок знань, накопичених із даної теми, на різних етапах розвитку знань із психології мотивації, із реальним життям, і повсякденними запитам практичної діяльності. Вони мали змогу долучитися до його наповнення та викладання, при цьому показати свої знання і вміння, проявити наявну мотивацію, а відтак не лише значно краще засвоїли поданий матеріал, але й побачили реальні можливості застосування набутих знань у діяльності фахового психолога. Деякі з них виявили бажання виконати додаткові, творчі завдання з даної теми, які також були запропоновані слухачам курсу, інші побажали взяти участь у науково-дослідній роботі та продовжити дослідження особливостей професійної мотивації і процесу її формування.

Проведене дослідження дає підстави зробити наступні висновки.

1. Огляд наукових публікацій за темою дослідження дозволив встановити, що в працях науковців наявні необхідні напрацювання, які дозволяють обґрунтувати і реалізувати інноваційний підхід до формування професійної мотивації у навчальній роботі зі студентами.

2. Застосування запропонованого підходу до вивчення даного курсу у ході його викладання магістрам-психологам дозволило поглибити наявні знання, а також виявити і задіяти наявну у них професійну мотивацію та продовжити її формування, що дозволило подолати низку труднощів, що виникають у навчальному процесі при підготовці майбутніх фахових психологів.

3. Впровадження запропонованого підходу дозволяє підняти інтерес до вивчення даного курсу у студентів, активізувати їхню мотивацію як до опанування обраним фахом, так і до викладацької діяльності, що має позитивний вплив на залучення їх до досліджень у даному напрямку, а також на процес формування їхньої професійної компетентності.

У майбутньому передбачено здійснити вдосконалення розробленого курсу, враховуючи результати його апробації, та рекомендувати до впровадження в процес підготовки майбутніх практичних психологів.

Список літератури:

1. Вилюнас В. К. Психологические механизмы мотивации человека. Москва, 2000. 288 с.
2. Готтлиб Д., Ходкинсон Б. Мотивация учебной деятельности и её формирование на разных возрастных этапах. Оренбург, 2000. 314 с.
3. Гребенюк О. С. Проблемы формирования мотивации учения и труда. Москва, 1992. 298 с.
4. Дунець Л. І., Дунець О. В. Формування професійних інтересів у майбутніх фахівців. *Рідна школа*. 2001. № 1. С. 48–49.
5. Занюк С. С. Психологія мотивації : Навч. посібник. Київ, 2002. 304 с.
6. Іванова Н. Г. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2016. № 1(34). С. 21–24.
7. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург, 2008. 512 с.
8. Капосльоз Г. В., Капосльоз В. О. Особливості мотивації до професійної діяльності (опанування професією) в юнацькому віці. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64 (дата звернення: 28.04.2020).
9. Лисовец Н. М. Професійна мотивація студентів як спосіб активації навчання. URL: <http://www.masters.donntu.edu.ua/2012/iem/temnenko/library/article5.htm>
10. Літинська В. А., Мельник І. В. Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. Випуск 14. С. 151–154.
11. Ляшенко І. В. Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1076 (дата звернення: 28.04.2020).
12. Лук'янова Л. Б. Особливості мотивації навчання дорослої людини. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2013. Вип. 1.40. С. 52–55.
13. Маслоу А. Мотивация и личность : пер. с англ. 3-е изд. СПб., 2003. 352 с.
14. Мірошніченко О. А. Види мотивації особистості до професійної діяльності. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/22505/1/стаття%20Київ%2002.2016.pdf> (дата звернення: 28.04.2020).
15. Нікітіна І. В., Мартич В. В. Формування професійної мотивації студента як детермінанти його творчого розвитку і працевлаштування. *Вісник НТУУ КПІ. Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2010. Випуск 1. С. 206–211.
16. Новожилова Т. И. Формирование профессиональной мотивации у студентов вузов для педагогической деятельности в учебном процессе. URL: <http://mncipi.narod.ru/1019.htm> (дата звернення: 28.04.2020).
17. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2009. Випуск 14. С. 111–115.
18. Єрохін С. А., Нікітін Ю. В., Нікітіна І. В. Концепція професійної мотивації студентів як фактор конкурентності на ринку праці. *Юридична наука*. 2011. № 1. С. 20–28.
19. Сафин А. Д. Мотивация профессионального самосовершенствования офицеров и психолого-педагогические условия ее развития : Навч. посібник. Хмельницький, 1995. 112 с.
20. Сиско Н. М. Мотивація як важливий чинник неперервного професійного розвитку викладача закладу професійної освіти. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_ped_2018_24_51 (дата звернення: 28.04.2020).
21. Сич В. М. Соціально-психологічні особливості мотивації професійного вдосконалення спеціалістів відділів освіти : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К., 2005. 20 с.
22. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижений. Санкт-Петербург, 2001. 240 с.
23. Чирков В. И. Самодетерминация и внутренняя мотивация поведения человека. *Вопросы психологии*. 1996. № 3. С. 116–131.
24. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека. Москва, 2003. 317 с.

References:

1. Vilyunas, V. (2000). *Psykholohycheskye mekhanyzmy motyvatsyy cheloveka* [Psychological mechanisms of human motivation]. Moscow. (in Russian)
2. Gottlieb, D. (2000). *Motyvatsyia uchebnoi deiatelnosti y ej formyrovanye na raznykh vozrastnykh etapakh* [Motivation of educational activities and its formation at different age stages]. Orenburg. (in Russian)
3. Grebenyuk, O. (1992). *Problemy formyrovanyia motyvatsyy uchenyia y truda* [Problems of formation of motivation of learning and work]. Moscow: Feniks, 298 p. (in Russian)
4. Dunets, L. (2001). Formuvannia profesiinykh interesiv u maibutnykh fakhivtsiv [Formation of professional interests in future professionals]. *Native school*, no. 1, pp. 48–49. (in Ukrainian)
5. Zanyuk, S. (2002). *Psykholohiia motyvatsii* [Psychology of motivation]: Textbook. manual. Kyiv: Lybid'. (in Ukrainian)
6. Ivanova, N. (2016). Motyvatsiia fakhivtsia do profesiinoi diialnosti: poniattia, zmist ta funktsii [Motivation of a specialist to professional activity: concept, content and functions]. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military special sciences*, no. 1(34), pp. 21–24. (in Ukrainian)
7. Ilyin, E. (2008). *Motyvatsyia y motyvuy* [Motivation and motives]. Sankt-Peterburg: Piter. (in Russian)
8. Kaposlyoz, G., & Kaposlyoz, V. *Osoblyvosti motyvatsii do profesiinoi diialnosti (opanuвання profesieiu) v yunatskomu vitsi* [Features of motivation for professional activity (mastering the profession) in adolescence]. Retrieved from: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64
9. Lisovets, N. *Professyionalnaia motyvatsyia studentov kak sposob aktyvatsyy obuchenyia* [Professional motivation of students as a way to activate learning]. Retrieved from <http://www.masters.donntu.edu.ua/2012/iem/temnenko/library/article5.htm> (in Russian)
10. Litynska, V., & Melnyk, I. (2017). *Formuvannia profesiinoi motyvatsii studentiv do uspishnoi fakhovoi diialnosti* [Formation of professional motivation of students to successful professional activity]. *Economics and management of enterprises*, no. 14, pp. 151–154. (in Ukrainian)
11. Lyashenko, I. *Formuvannia profesiinoi motyvatsii studentiv do uspishnoi fakhovoi diialnosti* [Formation of professional motivation of students to successful professional activity]. Retrieved from: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1076 (in Ukrainian)
12. Lukyanova, L. (2013). Osoblyvosti motyvatsii navchannia dorosloi liudyny [Peculiarities of adult learning motivation]. *Scientific Bulletin of the Nikolaev National University named after V. Sukhomlinsky. Series: Pedagogical sciences*, vol. 1.40, pp. 52–55. (in Ukrainian)

13. Maslow, A. (2003). *Motyvatsyia y lychnost* [Motivation and personality]: trans. with English. 3rd ed. Sankt-Peterburg: Piter. (in Russian)
14. Miroshnichenko, O. *Vydy motyvatsii osobystosti do profesiinoi diialnosti* [Types of personality motivation for professional activity]. Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/22505/1/Article%20Kyiv%2002.2016.pdf> (in Ukrainian)
15. Nikitina, I., & Martych, V. (2010). Formuvannia profesiinoi motyvatsii studenta yak determinanty yoho tvorchoho rozvytku i pratsevlashtuvannia [Formation of professional motivation of a student as determinants of his creative development and employment]. *Bulletin of NTUU KPI. Philosophy. Psychology. Pedagogy*. Issue 1, pp. 206–211. (in Ukrainian)
16. Novozhilova, T. *Formyrovanye professyonalnoi motyvatsyy u studentov vuzov dlia pedahohycheskoi deiatelnosti v uchebnom protsesse* [Formation of professional motivation in university students for pedagogical activities in the educational process]. Retrieved from: <http://mncipi.narod.ru/1019.htm> (in Russian)
17. Pinska, O. (2009). Profesiina motyvatsiia yak zasib pidvyshchennia efektyvnosti navchalnoi diialnosti studentiv [Professional motivation as a means of increasing the effectiveness of educational activities of students]. *Problems of labor and professional training*. Issue 14, pp. 111–115. (in Ukrainian)
18. Yerokhin, S., Nikitin, Yu., & Nikitina, I. (2011). Kontseptsiiia profesiinoi motyvatsii studentiv yak faktor konkurentnosti na rynku pratsi [The concept of professional motivation of students as a factor of competitiveness in the labor market]. *Juridical science*, no. 1, pp. 20–28. (in Ukrainian)
19. Safin, A. (1995). *Motyvatsyia professyonalnoho samovershenstvovanyia ofytserov y psykholoho-pedahohycheskye uslovyia ee razvytyia* [Motivation of professional self-improvement of officers and psychological and pedagogical conditions of its development]. Khmelnytsky. (in Russian)
20. Sisko, N. *Motyvatsiia yak vazhlyvyi chynnyk neperervnoho profesiinoho rozvytku vykladacha zakladu profesiinoi osvity* [Motivation as an important factor in the continuous professional development of a teacher of an educational institution]. Retrieved from: file: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_ped_2018_24_51 (in Ukrainian)
21. Sych, V. (2005). *Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti motyvatsii profesiinoho vdoskonalennia spetsialistiv viddiliv osvity* [Socio-psychological features of motivation of professional improvement of specialists of education departments]: author's ref. dis. ... cand. psychol nauk. Kyiv. (in Ukrainian)
22. Heckhausen, H. (2001). *Psykhohohyia motyvatsyy dostyzhnyi* [Psychology of achievement motivation]. Sankt-Peterburg: Rech. (in Russian)
23. Chirkov, V. (1996). Samodeterminatsyia y vnutrenniaia motyvatsyia povedenya cheloveka [Self-determination and internal motivation of human behavior]. *Questions of psychology*, no. 3, pp. 116–131. (in Russian)
24. Jacobson, P. (2003). *Psykhohohycheskye problemy motyvatsyy povedenya cheloveka* [Psychological problems of motivation of human behavior]. Moskow. (in Russian)